

УДК 657:658.1

О.О. ФАЛЬЧЕНКО, К.І. ЗЛЕНКО

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто дослідження аналізу фінансових результатів діяльності підприємства, представлено алгоритм здійснення економічного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства, визначено проблеми у здійсненні аналізу та наведено шляхи його удосконалення в сучасних умовах. Також представлена удосконалена методика здійснення аналізу фінансових результатів підприємства та зроблено відповідні висновки. Значимість аналізу фінансових результатів діяльності підприємства пояснюється тим, що він є основною складовою оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства.

Ключові слова: фінансовий результат діяльності підприємства, економічний аналіз фінансових результатів, удосконалення аналізу фінансових результатів.

Вступ. На сучасному етапі розвитку економіки України значно підвищуються вимоги до повноти і якості аналітичного забезпечення процесу управління діяльністю суб'єктів господарювання. Оскільки фінансовий результат є узагальнюючим показником, який характеризує ефективність і відображає всі аспекти їх діяльності, відпрацювання методичних питань аналізу фінансового результату є актуальним на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми управління й аналізу фінансових результатів досліджували вітчизняні і зарубіжні науковці: М.Чумаченко, Л.Лахтіонова, І.Бланк, Ф.Бутинець, Р.Хиггінс, А.Шермет, В.Ковальов, В.Бочаров, Г.Савицька та ін. Надаючи належне розробкам вітчизняних і зарубіжних вчених, слід зазначити, що в питаннях аналізу фінансових результатів залишається чимало невирішених проблем, котрі потребують детального дослідження і вироблення пропозицій для практичної діяльності.

Метою дослідження є визначення основних проблем аналізу фінансових результатів діяльності

підприємства та визначення основних шляхів його вдосконалення. Об'єктом дослідження є аналіз фінансових результатів діяльності підприємства. Предметом дослідження є організація аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

Постановка проблеми. Значимість аналізу фінансових результатів діяльності підприємства пояснюється тим, що він є основною складовою оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства. Тому дуже важливо визначити проблеми у здійсненні економічного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

Викладення матеріалу. Досвід аналізу діяльності будь-якого суб'єкта господарювання свідчить про те, що бажаним кінцевим результатом їх діяльності є прибуток. Тому аналіз формування прибутку проводиться першим при фінансовому аналізі.

Алгоритм проведення аналізу фінансових результатів представлено на рис. 1.

Рис. 1 – Алгоритм проведення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства

Як видно з рис. 1, на першому етапі проводиться аналіз структури і динаміки фінансових результатів за видами діяльності підприємства: операційною, інвестиційною та фінансовою. Якщо підприємство за результатами звітного періоду має збиток від операційної діяльності, потрібно проаналізувати структуру операційних витрат за економічними елементами.

Другий етап – це проведення факторного аналізу валового прибутку чи збитку. На цьому етапі важливим є вивчення змін валового прибутку, який залежить від співвідношення цін, обсягу продажів і собівартості проданої продукції (товарів, послуг). Слід пам'ятати, що валовий прибуток за своїм визначенням покликаний покрити витрати, пов'язані із загальним управлінням підприємством і реалізацією готової продукції (товарів, послуг) та забезпечити прибуток.

Наступний крок – аналіз операційних витрат за економічними елементами, з характеристикою динаміки їх змін за звітний період проти попереднього, та виявлення елементів, які значно вплинули на зростання витрат операційної діяльності на одну гривню реалізованої продукції (товарів, послуг). Негативно характеризують фінансово-господарську діяльність підприємства випереджальні темпи зростання адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат та загальною сумою операційних витрат порівняно з темпами зростання собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Наступний етап аналізу фінансових результатів – аналіз доходів, який передбачає проведення їх структурно-динамічного аналізу. Інформаційною основою проведення цього етапу аналізу слугують як дані Звіту про фінансові результати, так і Приміток до фінансової звітності (розділ п'ятий).

Також доцільно виконати аналіз зміни коефіцієнтів росту доходів, витрат, активів, зобов'язань, власного капіталу в динаміці. Збільшення коефіцієнтів зростання доходів, активів, власного капіталу та зменшення коефіцієнта зростання зобов'язань свідчить про ефективне використання активів, а його зменшення та збільшення коефіцієнта зростання витрат і зобов'язань свідчить про можливість втрати платоспроможності.

Заключним етапом аналізу фінансових результатів є загальна оцінка ефективності управління підприємством, яка проводиться за сукупністю коефіцієнтів, що характеризують прибутковість активів, продажу, власного капіталу тощо. В процесі аналізу доцільно вивчити динаміку показників рентабельності і провести їх порівняльний аналіз відносно їх рівня по галузі, а також порівняти з показниками конкурентів. Важливою характеристикою ефективності діяльності підприємства є зіставлення характеристик рентабельності його активів і власного капіталу. Залучаючи позиковий капітал, менеджмент компанії підвищує ефективність використання власних коштів власників компанії. В процесі оцінки показників рентабельності доцільно провести їх інтегральний аналіз. Розширюючи модель рентабельності власного капіталу, який характеризує інвестиційну привабливість підприємства, шляхом проведення її факторного аналізу, можна визначити залежність рентабельності

власного капіталу від чистої рентабельності продажу, ресурсовіддачі і структури джерел, інвестованих у підприємство.

Запропонований алгоритм проведення аналізу фінансових результатів доцільний для підприємств, незалежно від їх галузевої належності та нескладний в застосуванні. Оскільки величина фінансового результату визначає можливість подальшого розвитку підприємства (розширення виробництва, оновлення його основних фондів, впровадження нових прогресивних технологій і т.д.) та створює запас фінансової стійкості, який дозволяє підприємству оперативно реагувати на зміни у ринковій кон'юктурі, то питання зниження собівартості набувають особливої актуальності в сучасний період ринкових реформ та економічних перетворень.

Використання даних періодичної бухгалтерської звітності у сукупності із множинністю параметрів аналізу фінансових результатів не дають значимого ефекту в оперативному ухваленні рішень в складній реальній ситуації, тому проведення аналізу фінансових результатів потребує попереднього вибору обмеженого набору основних, найбільш значимих і не суперечних один одному параметрів, що дадуть можливість своєчасного виявлення певних резервів зростання ефективності діяльності підприємства.

В економічному аналізі фінансових результатів слід будувати і використовувати економіко-математичні моделі за допомогою кореляційно-регресійного методу. Значна перевага даного методу полягає у наочності відображення динаміки і змін показників, які аналізуються. Крім того, є можливість визначити прогнозовані величини у майбутньому періоді. Однак слід зазначити, що не всі явища і процеси можна формалізувати для включення в математичну модель. Крім того, варто зауважити, що жодна модель не дає абсолютно точної характеристики досліджуваних економічних процесів.

За офіційними даними Державного комітету статистики України у січні-червні 2015 року фінансові результати підприємств до оподаткування були такими:

- 1) серед великих підприємств – 50,1% прибуткові, 49,9% збиткові;
- 2) серед середніх – 57,9% з прибутком, 42,1% зі збитками [4].

При цьому прибутки великих та середніх підприємств становили 122,4 млрд. грн, а збитки 310,5 млрд. грн. Тобто обсяг збитків підприємств України перевищує обсяг прибутків аж на 188,1 млрд. грн. І це без врахування фінансових результатів банків та бюджетних установ [4].

Індекс інфляції в Україні у вересні 2015 року становив 102,3%, а прогнозований за 2015 рік – 141,4% (без врахування можливої інфляції за жовтень-грудень). Це найвищий рівень інфляції в Україні за останні 15 років. Інфляція характеризується забезпеченням національної грошової одиниці і загальним підвищенням цін

всередині країни. Тому розглянемо особливості аналізу фінансових результатів діяльності підприємств в умовах інфляції.

У теорії і практиці розрізняють декілька рівнів інфляції. Незначні інфляційні процеси практично не впливають на фінансове становище підприємства і його звітність. Вона вважається допустимою і навіть корисною, так як сприяє зростанню активності власників коштів, спонукаючи вкладати їх в прибуткові заходи, оскільки гроші, що знаходяться без руху, швидко втрачають в ціні. Однак високі темпи інфляції негативно впливають на всі фінансово-господарські сторони діяльності підприємства і є основним дестабілізуючим чинником розвитку виробництва і стійкості фінансового положення підприємства. При чому чим вище темпи інфляції, тим значніше міра спотворення а активів, і пасивів балансу і загалом фінансових результатів.

Більшість підприємств виявилися неготовими до аналізу впливу інфляції на своє фінансове положення до необхідності обліку цього впливу в своїй повсякденній господарській практиці. Суперечність впливу інфляції складається в тому, що одні статті активу балансу (матеріальні, основні кошти, виробничі запаси) штучно занижуються в порівнянні з їх реальною вартістю, а інші грошові кошти (крім валютних рахунків) і кошти в розрахунках (дебітори) нереалістично підвищуються.

Інфляція знецінює всі прибутки і надходження підприємства. Найменша відстрочка платежів веде до того, що підприємство отримує лише частину належного прибутку.

В умовах інфляції фінансові звіти підприємства про результати господарської діяльності, фінансовому становищі і використанні прибутку можуть виявитися джерелом необ'єктивної інформації, оскільки елементи балансу втрачають свою вартість з різною швидкістю. Прагнучи зберегти реальний рівень оплати праці, підприємства збільшують фонди споживання в збиток фондам накопичення і розвитку.

Якщо прибутки і витрати в рівні мірі зазнають інфляції, то купівельна здатність кожної грошової одиниці в складі прибутків і витрат залишається незмінною. Але якщо ціни на сировину, енергію і

матеріали зростають швидше, ніж ціни на готову продукцію, то реальна рентабельність виробництва падає. Реальні прибутки знижуються, а реальні витрати збільшуються, і в наслідок того, що інвестиції проводяться сьогодні, а прибутки підприємство отримує лише через деякий час грошима, що вже знецінюються.

Прагнучи зберегти свої прибутки від знецінення в умовах високої інфляції, підприємства почали переводити свої кошти в тверду валюту. Але це збільшило попит на валюту і ще більше посилює процес подальшого падіння курсу гривні. У результаті - прогресуюче знецінення грошових надходжень і накопичень підприємства, зростання їх реальних витрат.

Існує два основних підходи до обліку впливу зміни цін. Перший відомий як «оцінка об'єктів бухгалтерського обліку в грошових одиницях» купівельної здатності, другий як переоцінка бухгалтерського обліку в поточну вартість. Перший підхід заснований на трактуванні капіталу як вкладення в підприємство грошових коштів (пасив), другий підхід трактує капітал, як майнову масу, тобто набір матеріальних і нематеріальних цінностей (актив). Суть першої методики обліку впливу зміни цін полягає в періодичному перерахунку по індексу цін активів і зобов'язань підприємства з урахуванням зміни купівельної здатності грошової одиниці. Суть другої методики полягає в перерахунку всіх статей звітності, виходячи з продажних цін. Фінансовий аналіз є гнучким інструментом в руках керівників підприємства. Разом з тим його висновки і носять короточасний характер внаслідок постійної зміни стану. Особливо це стосується малих підприємств та фірм. Щоб знизити вплив інфляції на фінансові результати діяльності підприємства необхідно своєчасно контролювати рівень рентабельності, що закладається в розрахункову ціну виробу.

На рис.2 схематично подано удосконалену методику здійснення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

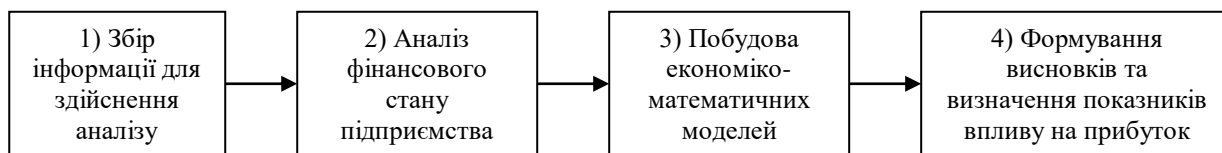

Рис. 2 – Етапи удосконаленої методики здійснення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства

У ній відображаються одразу інструменти, які використалися на кожному етапі аналізу, і результати, які будуть отримані після цього.

Ця технологія аналізу дозволяє підприємству отримати результати, за якими керівництво підприємства зможе зробити висновки для прийняття ефективних управлінських рішень.

Ефективність роботи підприємства значною мірою залежить від якості управлінських рішень, що

стосуються використання одержаного прибутку. Приймаючи ці рішення, власники повинні всебічно зважити напрямки першочергових вкладень фінансових ресурсів, виходячи з фінансового стану підприємства, рівня його матеріально-технічної бази, соціального розвитку колективу, можливостей прибуткового розміщення коштів на ринку цінних паперів.

Чинне законодавство України передбачає першочерговим обов'язком кожного суб'єкта підприємницької діяльності внесення до державного бюджету податку на прибуток, після відрахування якого залишається чистий прибуток, який є одним з важливих показників кінцевих результатів для підприємства. Проаналізувавши чистий прибуток, необхідно проаналізувати використання фондів, які утворюються в результаті одержання прибутку: резервний, виплати дивідендів, фонд розвитку, фонд матеріального заохочення. Аналіз розподілу прибутку проводиться шляхом порівняння фактичних даних з плановими по основних напрямках розподілу прибутку, розраховується питома вага кожного напрямку розподілу прибутку в загальній сумі прибутку, а також відхилення і з'ясовуються причини невиконання планових завдань з розподілу прибутку.

Завданням аналізу використання прибутку є:

1) оцінка виконання планових накреслень щодо структури та обсягів спрямування прибутку за відповідними напрямками і конкретними об'єктами фінансування;

2) виявлення варіантів ефективнішого вкладання коштів;

3) встановлення причин і шляхів ліквідації непродуктивних витрат за рахунок чистого прибутку [2].

Дані аналізу фінансових результатів є складовою частиною фінансового аналізу, який в свою чергу використовується як інструмент з'ясування конкурентоспроможності підприємства. Цей факт набуває все більшого значення в умовах ринкової економіки, основним законом якої є отримання найвищого прибутку на кожен вкладений в підприємство гривню. Щоб забезпечити конкурентоздатність, на підприємстві необхідно здійснювати фінансовий аналіз, результати якого дадуть відповіді на питання, що пов'язані з вирішенням проблем підвищення ефективності діяльності підприємства.

Висновки. Отже, фінансові результати відображають мету підприємницької діяльності, її доходність, і є вирішальними для підприємства. Крім його керівництва і колективу вони цікавлять вкладників капіталу, кредиторів, державні органи, фондові біржі. Основним фінансовим результатом підприємства є його прибуток. Крім абсолютних показників для оцінки фінансових результатів застосовують ряд відносних

показників і коефіцієнтів. Прибуток є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного удосконалення його матеріальної бази і продукції, всіх форм інвестування. Саме він служить джерелом сплати податків. У зв'язку з нестабільною економічною ситуацією в країні, кожне підприємство прагне до максимізації своїх фінансових результатів. Це у свою чергу обумовлює необхідність проведення для них якісного аналізу з метою виявлення для них резервів зростання у майбутньому. Реалізація наданих у статті рекомендацій дасть можливість забезпечити прозорість процесу формування фінансових результатів підприємств, активізує дію мотиваційних важелів і сприятиме своєчасному прийняттю обґрунтованих управлінських рішень у процесі діяльності суб'єктів господарювання.

Список літератури. 1. Головачева І.О. Проблеми аналізу фінансових результатів діяльності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/17_APSN_2009/Economics/48365.doc.htm. 2. Лісничка Т.В. Удосконалення методики аналізу фінансових результатів / Т.В. Лісничка // Управління розвитком. - 2013. - №4. - С. 122 - 124. 3. Мочаліна З.М. Методичний інструментарій та сучасні проблеми аналізу фінансових результатів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/815](http://www.khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/815). 4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>. 5. Ковальчук О. В. Удосконалення методики обліку фінансових результатів / О. В. Ковальчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 7. – С. 30–32.

Bibliography (transliterated): 1. Golovacheva I.O. *Problemi analizu finansovih rezul'tativ dijtal'nosti pidpriemstva* [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : http://www.rusnauka.com/17_APSN_2009/Economics/48365.doc.htm. 2. Lisnicha T.V. *Udoskonalennja metodiki analizu finansovih rezul'tativ* / T.V. Lisnicha // *Upravlinnja rozvitkom*. - 2013. - №4. - S. 122 - 124. 3. Mochalina Z.M. *Metodichnij instrumentarij ta suchasni problemi analizu finansovih rezul'tativ* [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: [khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/815](http://www.khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/815). 4. *Oficijnij sayt Derzhavnogo komitetu statistiki Ukraini* [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://ukrstat.gov.ua>. 5. Koval'chuk O. V. *Udoskonalennja metodiki obliku finansovih rezul'tativ* / O. V. Koval'chuk // *Investicii: praktika ta dosvid*. – 2009. – № 7. – S. 30–32

Надійшла (received) 13.05.2015

Фальченко Олена Олександрівна– кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри економічного аналізу та обліку, тел.: (063)647-39-85, e-mail: Teaj7@mail.ru.

Falchenko Elena Aleksandrovna– Candidate of Economics Sciences (Ph. D), Associate Professor, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Associate Professor of Economic Analysis and Accounting, tel.: (063)647-39-85, e-mail: Teaj7@mail.ru.

Зленко Карина Ігорівна– Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», студент; тел.: (093)332-35-53; e-mail: lihtereva@mail.ru.

Zlenko Karina Igorivna– National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», the student; Tel.: (093) 332-35-53; e-mail: lihtereva@mail.ru.